

Arkivsak-dok. 007 - 18

Saksbehandler: Rachel P. Sandnes

Behandles av:

Møtedato: 23.01.2018

Sandnes Eiendomsselskap KF

Årsrapport – Sandnes Eiendomsselskap KFs arbeid knyttet til kontroll- og påseplikt av lønns- og arbeidsforhold 2017

Bakgrunn for saken:

Sandnes Eiendomsselskap KF er i Forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett FOR-2008-02-22-166 §6 pliktig å gjennomføre kontroll og tilsyn for å se til at de til enhver tid gjeldene allmenngjøringsforskrifter blir overholdt.

I denne saken legges årsrapport for Sandnes Eiendomsselskap KFs arbeid knyttet til kontroll og påseplikt i 2017 fram for styrebehandling.

Saksopplysninger:

Regelverk tiltak

Følgende regelverk og tiltak ligger til grunn for det gjennomførte arbeidet:

- Forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett FOR-2008-02-22-166 §6, hvor det er fastsatt at hovedleverandør og bestiller har påseplikt ifbm oppfyllelse av de til enhver tid gjeldene allmenngjøringsforskrifter blir overholdt.
- Annet regelverk som kommer til anvendelse: Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter FOR-2016-02-04-98, Forskrift om offentlige anskaffelser FOR-2017-12-19-2247 og Forskrift om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.
- Anskaffelsespolitikk for Sandnes Kommune vedtatt av Sandnes Bystyre 11.12.2007, kapittel 7.0 «ikke økonomiske kriterier».
- Regjeringen har utarbeidet en egen strategi for å bekjempe arbeidslivskriminalitet og fremme seriøse og gode arbeidsforhold. Strategien legger opp til et bredt samarbeid mellom

offentlige myndigheter og partene i arbeidslivet om forebygging, kunnskapsdeling og håndheving.

- Kontroll av om kravene til lønns- og arbeidsvilkår overholdes, gjøres i kontraktsoppfølgingen. Arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i offentlige anskaffelser kan forhindres ved å stille riktige krav om lønns- og arbeidsvilkår. Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter er et viktig verktøy. I anskaffelsesregelverket er det også tatt inn nye bestemmelser som skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Dette gjelder for eksempel bestemmelser om krav til lærlinger og begrensning av antall ledd i leverandørkjeden for renholdstjenester og bygge- og anleggsarbeider.

Med bakgrunn i dette fastsatte Sandnes Eiendomsselskap (SEKF) en målsetning for 2017 om å stille krav til og utvikle gode kontrollrutiner for å ivareta optimal HMS og hindre arbeidsmarkeds-kriminalitet hos våre kontraktspartnere.

I alle tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter stilles det seriøsitetsskrav til tilbyderne. Sandnes Eiendomsselskap KF følger nasjonale retningslinjer og bruker gjeldene seriøsitetsskrav utarbeidet av KS, Difi, Byggenæringsens Landsforening og Fellesforbundet i samarbeid. Se vedlegg 2.

I alle tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter med verdi over 1,75 mill. kroner eks. mva. inngått i 2017, inngår spesielle kontraktsbestemmelser som omhandler etiske krav, seriøsitetsskrav og lønns- og arbeidsvilkår, se vedlegg 2-4.

Arbeidet knyttet til konkurransegrunnlag og kontraktsinngåelse er gjennomført gjennom hele året mens kontrollarbeid knyttet til gjennomføring av kontraktsarbeidene ble utført i perioden september-desember 2017, dette pga. personalskifte i stillingen QA/HMS rådgiver som koordinerer dette arbeidet.

Metodevalg, DIFT's tretrinnsmodell:

Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter krever at oppdragsgiver i kontraktsoppfølgingsfasen gjør «nødvendig kontroll» av om lønns- og arbeidsvilkår overholdes i kontraktsperioden. En «nødvendig kontroll» er ikke det samme i alle kontrakter, og det må gjøres en vurdering av omfang og behov i den enkelte kontrakt. Ved inngåelse av ny kontrakt, kan det være behov for mer dokumentasjon enn mottatt sammen med tilbudet og i enkelte tilfeller behov for grundigere kontroll i kontraktsfasen. Oppdragsgiver har et ansvar i form av kontrollplikt, og skal kontrollere om leverandøren oppfyller kontraktsvilkårene for lønns- og arbeidsvilkår. Et verktøy for denne kontrollen er Difi's tre trinns modell som er vist i vedlegg 5.

1. **Innhente egenerklæringsskjema og utføre risikovurdering** – Leverandørene skal dokumentere egne vilkår for oppfyllelse av lønns- og arbeidsvilkår. Svarene fra leverandøren vil være en viktig informasjonskilde for risikovurdering, i tillegg til regnskaps og skattetall fra f.eks. Proff. Oppdragsgivers risikovurdering på bakgrunn av denne informasjonen vil være en hensiktsmessig kontroll med at kontraktsvilkårene oppfylles i kontraktsperioden. Selv om risikoen vurderes som lav betyr ikke det at det ikke kan skje brudd på lønns- og arbeidsvilkår, men det handler om å prioritere ressursene på oppfølging av kontrakter der risikoen er størst.
2. **Innhente og evaluere dokumentasjon** – for grundigere kontroll etter egenrapportering og risikovurdering kan oppdragsgiver gjennomføre dokumentasjonsgjennomgang. Det er viktig å vurdere hva slags dokumentasjon som er hensiktsmessig å hente inn, dette gjelder særlig

arbeidsavtaler, timelister og lønnslipper for arbeidere som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten. En del dokumentasjon inneholder personopplysninger som vil kreve samtykke fra arbeidstakeren. Kravene til behandling i personopplysningsloven vil da gjelde, og det må legges en plan for hvordan informasjonen skal behandles.

- 3. Stedlig kontroll** – det kan foretas anmeldte eller uanmeldte kontroller hos leverandør og underleverandør, og ved lokasjon der tjenesten utføres. Fremgangsmåten vil variere avhengig om kontrollen er anmeldt eller uanmeldt. Oppdragsgiver kan vurdere å gjennomføre en uanmeldt stedlig kontroll utenom normal arbeidstid. Mulighetene for å avdekke brudd på lønns- og arbeidsvilkår er større da.

Trinn 1 gjennomføres for alle tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter med verdi over 1,75 mill. kroner eks. mva.

Trinn 2, innhente og evaluere dokumentasjon gjøres bare ved økt risikobilde avdekt i trinn 1. Dersom det er lavt risikobilde kan kontrollen avsluttes etter trinn 1.

Trinn 3 stedlig kontroll gjennomføres hvis en fortsatt har et økt risikobilde etter trinn 2

Krav til HMS-kort i bygg og anlegg bidrar til å identifisere den enkelte arbeidstaker, og hvem som har arbeidsgiveransvar.

Kontrollgruppen:

Kontrollgruppen består av:

Ingunn Bjerkelo	Avd. leder byggeprosjektavd.
Ivar Strand	Anskaffelse, SEKF
Marte Vatnaland	Anskaffelse, SK
Rachel P. Sandnes	QA/HMS rådgiver

Kontrollgruppen har hatt ukentlige møter der bl.a. egenrapporteringsskjema og etterspurt dokumentasjon på lønns- og arbeidsvilkår blir vurdert og risikobilde gjennomgått for de enkelte kontraktene. Totalt 51 firma er kontrollert 2017. I tillegg er det gjennomført en byggeplasskontroll i perioden september/desember 2017.

Firma som er blitt underlagt kontroll:

	Prosjektnr	Prosjektnavn	Entrepriseform	Firma
1	10001	Nytt Rådhus	Generalentreprise	
			GE	Kruse Smith AS
			UE	Georg Stangeland AS
			UE	Seabrokers Fundamentering AS
			UE	Lund & Vaaland AS
			UE	Vikeså Gulv AS
			UE	Norvetuva UAB
			UE	TS Byggtjeneste

			UE	STAB AS
			UE	Vikedal & Ueland
			UE	KG Construction
			UE	Betong og Anlegg AS
			UE	Kjosavik AS
			UE	Optimera Sikring & Lås
			UE	Bergknapp AS
			UE	Otis AS
			UE	Sandnes Tak
			UE	OROShazaGLASKft
			UE	Treprosjekt AS
			UE	Rørlegger Torgersen AS
			UE	DNF
2	30021	Skeiane ungdomsskole	Delte entrepriser	
			E	Utleiecompagniet AS
			E	Risa AS
			E	Bjelland AS
			E	Seabrokers Entreprenørservice AS
			E	Kvia AS
			E	Hå Betong AS
			E	Block Berge AS
			E	Stålteknikk AS
			E	O. Torjussen AS
			E	Icopal Tak AS
			E	D. Nysted AS
			E	Sig. Halvorsen AS
			E	URD Klima AS
			E	Stavanger Installasjon AS
			E	TKS Heis AS
3	21014	Soma Rusvern	Totalentreprise	
			TE	Frøiland Bygg AS
			UE	Heis1
			UE	Thorstein Lund
			UE	Sinus Elektro
			UE	Scan VVS
			UE	Hamstad
			UE	Lett-Tak
			UE	Stålteknikk
			UE	Torben Seerup
			UE	Rubicon
			UE	Risa
			UE	Frode Olsson AS

Kontrollerte rammeavtaler inngått i 2017:

	Avtale	Firma
4	Tømmerarbeid	
		BM Sagen AS
		Frøiland Bygg AS
		NSE Byggtjenester AS
		Sola Bygg AS
5	Elektrotjenester og materiell	
		Apply TB
		Rønning Elektro
		Sønnico

Resultat av kontroller:

I 2 prosjekt og begge rammeavtalene er kontroller avsluttet etter trinn 1, risikovurdering med noen få unntak der en har bedt om økt dokumentasjon og deretter avsluttet disse i trinn 2.

De fleste leverandørene har lavt risikobilde, men det er noen firma som etter gjennomgang av egenrapporterings skjemaene har blitt vurdert å ha et økt risikobilde slik at en har behov for å gjennomføre en utvidet dokumentkontroll av disse. De får et noe høyere risikobilde pga. bl.a. høy andel av utenlandsk arbeidskraft, eller få egne ansatte og planlagt bruk av bemanningsbyrå. For de leverandørene som ikke har igangsatt sine arbeider enda, har en valgt å utsette kontrollarbeidet til arbeidsperioden nærmer seg.

I ett prosjekt gjennomførte en alle tre trinnene, Soma rusvern, prosjektnummer 21014. Ved gjennomføring av byggeplasskontroll ble det avdekket manglende rutiner og oppfølging på byggeplassen som arbeiderenes registrering i mannskapslister og manglende HMS-kort hos noen arbeidere. Byggeplassen har elektronisk mannskapsliste. Utskrift av mannskapslisten, som skal vise hvem som er tilstede på byggeplassen, ble forespurt 3 timer før kontrollen, men den ble først overlevert SEKF 24 timer etter utført kontroll, da sendt fra hovedkontoret til leverandør. Ved gjennomgang av mannskapslisten viste det seg at kun 1/3 av de kontrollerte arbeidere på byggeplass var registrert i listen. App for sanntidskontroll av HMS-kort ble benyttet under byggeplasskontroll med god erfaring.

Leverandør ble varslet omgående om avvikene og det ble i tillegg avholdt et oppfølgingsmøte for å gjennomgå tiltak leverandør er ansvarlig for, men også en evaluering av SEKFs byggeplasskontroll for å utvikle/forbedre ressursbruk og rutiner. Leverandøren ordnet raskt opp i varslede avvik og igangsatte tiltak for å bedre rutine og kontroll på registrering av mannskapslisten. Det ble også gjort mulig å hente ut utskrift av mannskapslisten direkte på byggeplassen. For de arbeiderene som var på byggeplass uten HMS-kort, har SEKF fått oversendt kopi av kvittering for bestilt HMS-kort. Et par arbeidere fikk oversendt denne kvitteringen mens SEKF fortsatt var på byggeplassen. Alle avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet.

Kompetanseutveksling:

SEKF har i ulike fora tilstrebet å styrke kompetansen innenfor dette fagområdet. I 2017 deltok en i følgende kompetanseutviklende samarbeid og kurs/seminar:

- **Møte med Arbeidstilsynet**

I risikovurdering av leverandører, blir det benyttet et egenerklæringsskjema der leverandøren skal rapportere lønns- og arbeidsvilkår i eget firma. En del av leverandørene benytter bemanningsbyråer for å klare å utføre oppgavene sine i prosjektet. Det ble konsekvent ikke innsendt egenerklæringsskjema for bemanningsbyråene, og kontrollgruppen ble usikker på fremgangsmåten der. Arbeidstilsynet ble spurt om de kunne bidra med informasjon, og de kom til SEKF sine lokaler i oktober. Møtet ble ansett som veldig informasjonsrikt og lærerikt. Arbeidstilsynet stilte seg også positiv til å være med på kontroller når de ble forespurt, og til å ha QA/HMS rådgiver på hospitering i den hensikt å vise hvordan en kontroll kan gjennomføres.

- **Fagdag NKF; Bygg og anleggsanskaffelser 2017**

Tema på denne fagdagen var blant annet «oppfølging av sosialt ansvar i entreprisekontrakter – erfaring fra kontroller», «slik sikrer vi seriøse leverandører på våre byggeplasser» og «Seriøsitet: nye krav i regelverket – gjennomføring i kontrakt». Noe som fremmet ønske om egen forståelse for seriøsitetskravene og sosial dumping. Fagdagen var et positivt tilskudd, og det var mange gode tips å ta med til eget arbeid.

- **Stavanger Kommune – Seminar Arbeidslivskriminalitet**

Fokus på seminaret var byggeplasskontroll og rapporteringsplikt. Foredragsholdere var bl. annet A-krim ved politiet, Arbeidstilsynet, Kemneren i Stavanger og Sentralskattekontoret i Stavanger kommune. Det var ca. 100 påmeldte fra omkringliggende kommuner. Det var gode diskusjoner etter presentasjonene, der det ble tydelig at flere kommuner ønsker samarbeid. Etatene ønsket også bedre samarbeid, og ønsket at de måtte brukes. De var veldig på tilbydersiden, og ønsket at tilhørerne måtte stille spørsmål dersom de lurte på noe. De ga også uttrykk for at de ønsket å være med til å bidra i kommunenes arbeid mot arbeidslivskriminalitet.

- **Samarbeid med Sandnes kommune, Teknisk**

Det er inngått et samarbeid med Sandnes kommune, teknisk. Det er viktig at det stilles samme krav til leverandører og at de samme seriøsitetskravene benyttes. Det er derfor ønskelig å dele erfaringer og lage felles rutiner for videre arbeid.

- **Samarbeid med Kemneren på byggeplasskontroll**

Kemneren i Sandnes ble invitert til å være med på byggeplasskontrollen, dette for å stille bredt og profesjonelt. Kemneren har myndighet til å kontrollere andre ting enn SEKF. Kemneren sitt kontrollhjemmel dekker lønnsområdet. De vil i ettertid av kontrollen sjekket om arbeidsgiveren har rapportert lønn, og om krav til sikring av skattetrekk og forsikring blir oppfylt. Etter endt innhenting av informasjon blir det sendt rapport til de entreprenørene det angår.

- **Sentral koordinering**

Anskaffelser har påtatt seg å koordinere arbeidet mot sosial dumping i Sandnes kommune. Det er opprettet et samarbeidsrom på pulsen. Det er inngått et samarbeid med Stavanger kommune.

Erfaringer:

Det oppleves som tungt og tidskrevende å innhente egenerklæringsskjemaet og annen informasjon som behøves for å utføre trinn 1 i modellen. Selv om det er krav i alle nye kontrakter; innsending av egenrapporteringsskjema skal skje 1 måned etter kontraktsgenerering. Dette bør tas opp som et eget punkt under kontraktsmøte, slik at det blir notert i møtereferatet og videre fulgt opp av prosjektleder. Det bør skrives en rutine for å påse at dette blir gjennomført. Entreprenørene sender ikke inn egenrapporteringsskjema uten at det foreligger konkret forespørsel og det må være lov å stille spørsmålstegn ved deres egen kvalitetssikring av inngått kontrakt.

Det oppleves også som det mangler gode verktøy for håndtering og oppfølging av leverandørenes lønns- og arbeidsvilkår. Det er begrenset hva SEKF kan kontrollere og hvilke konsekvenser/sanksjonsmuligheter SEKF kan benytte. SEKF er avhengig av arbeiderenes samtykke til å innhente dokumentasjon med personopplysninger.

Dersom det er mistanke om brudd på lønns- og arbeidsvilkår, mener arbeidsgruppen den beste løsningen ville være å melde dette videre til Arbeidstilsynet eller A-Krim som deretter fulgte opp sakene med helt andre sanksjonsmuligheter og bedre muligheter for å kontrollere forholdene i et bredere perspektiv.

SEKF sine reaksjonsmuligheter er begrensede. Ved manglende innsending av dokumentasjon, er det mulig å gi dagmulkt til slik dokumentasjon foreligger eller eventuelt avslutte kontraktsforholdet. Dette vil være avhengig av at det er inntatt i kontraktsbestemmelsene. Det er per 2017 ikke gitt dagbot for manglende dokumentasjon, men det er sendt varsel ved et tilfelle uten at dette kom til anvendelse. En vil i fortsettelsen være tidligere ute med slike varsler for å redusere ressursbruk knyttet til dokumentasjonsinnhenting.

SEKF opplevde at alle arbeiderene som ble kontrollert på byggeplassen, var positive til kontrollen. Totalentreprenør var også positiv, og ordnet raskt opp i avvikene som ble avdekket.

Byggeplasskontroll må i fortsettelsen organiseres bedre. Oppgavene må være tildelt og forstått før utreise til byggeplass, og det må være en koordinator som passer på at alle gjør som planlagt. Anleggsleder eller evt. bas på byggeplass bør kontaktes ved adkomst for å forklare omfanget av kontrollen, og innhente nødvendig informasjon. Byggeplasskontroll opplevdes positivt for alle, og det anbefales at det gjennomføres flere byggeplasskontroller i 2018 selv om det ikke avdekkes økt risikobilde i trinn 1 og 2, for selv å få erfaring med slike kontroller, være synlig til stede og signalisere at lønns- og arbeidsvilkår er prioritert område i SEKFs kontraktsoppfølging og for å hjelpe våre kontraktspartnere å holde sine systemer i orden.

Deltakelse på fagdager og seminarer og interkommunale samarbeid oppleves som positivt. Det er viktig å øke forståelsen for problematikken, utveksle erfaringer og få med tips til videreføring av eget arbeid.

Oppsummering:

Kontrollgruppen avdekket avvik av mindre betydning under byggeplasskontrollen. Det anses allikevel som viktig å utføre byggeplasskontroll for å øke kompetansen og bedre rutinene til SEKF og for å hjelpe entreprenørene til å holde sine systemer i orden.

Delte signaler fra de statlige etatene – de ønsker å bidra, men ikke å delta. Arbeidstilsynet og Kemneren ga uttrykk for at de ønsket å bli invitert med på byggeplasskontroll, siden de selv ikke har hjemmel til å dukke opp uanmeldt på byggeplasser. På den andre siden uttrykker de at de ikke har kapasitet til å være med. Som en konklusjon fra dette, må SEKF arrangere egne byggeplasskontroller for å bygge egen kompetanse og for å få egen erfaring og tilfredsstille de krav som gjelder.

SEKF anbefaler at gjeldene kontraktsvilkår opprettholdes i 2018.

SEKF anbefaler at trinn 1 i DIFIs tretrinnsmodell gjennomføres for samtlige tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter med kontraktsverdi over 1,75 mill. kroner eks. mva., og basert på avdekket risikobilde blir det vurdert om det er nødvendig å gå videre til neste trinn. I tillegg anbefales det at det gjennomføres min. 6 byggeplasskontroller fordelt på prosjekt i ulik størrelse og kompleksitet.

Forslag til vedtak:

- Rapport for arbeid knyttet til kontroll og påseplikt av lønns- og arbeidsforhold 2017 tas til orientering.
- Gjeldene nasjonale føringer for seriøsitetskrav utarbeidet av KS, DIFI, Byggenæringens landsforbund og Fellesforbundet i samarbeid opprettholdes i SEKFs kontraktsinngåelser av vare- og tjenestekontrakter i 2018.
- Gjeldene spesielle kontraktsbestemmelser iht. kontraktsvilkår- etiske krav og krav til lønns- og arbeidsvilkår utarbeidet av DIFI opprettholdes i SEKFs kontraktsinngåelser av tjenestekontrakter og bygge- og anleggskontrakter i 2018.
- Saken oversendes rådmannen til orientering.

Sandnes Eiendomsselskap KF, 16.01.2018

Torbjørn Sterri

daglig leder

- Vedlegg 1 Eksempel på spesielle kontraktsbestemmelser som inngår i alle selskapets vare- og tjenestekontrakter
- Vedlegg 2 Seriøsitetskrav
- Vedlegg 3 Kontraktsvilkår etiske krav
- Vedlegg 4 Krav til lønns- og arbeidsvilkår
- Vedlegg 5 DIFI's tretrinnsmodell